

OBSAH

1. ÚVOD	11
2. POHŘBÍVÁNÍ V SÍDLIŠTNÍCH AREÁLECH V OBDOBÍ RANÉHO STŘEDOVĚKU	14
3. PROBLEMATIKA POHŘBÍVÁNÍ NA POHANSKU U BŘECLAVI – SHRUTÍ POZNATKŮ O DOPOSUD PROZKOUMANÝCH FUNERÁLNÍCH AREÁLECH	19
3.1 Krátká charakteristika funerálních areálů na Pohansku	19
3.2 Způsob evidence hrobů	19
3.3 Pohřební areály a hroby na Pohansku	20
3.4 Pohřebiště a hroby na jednotlivých zkoumaných polohách v rámci opevnění i na předhradích	23
3.4.1 Velmožský dvorec – pohřebiště u prvního kostela	23
3.4.1.1 Velmožský dvorec – tzv. Pohřebiště II a ojedinělé hroby	25
3.4.2 Žárové pohřebiště	26
3.4.3 Lesní školka – tzv. řemeslnický areál	28
3.4.4 Řezy valem – R01, R03, R11, R14, R18, R19; pohřebiště u východní brány	33
3.4.4.1 Řezy valem	33
3.4.4.2 Pohřebiště u východní brány	35
3.4.5 Lesní hrúd	36
3.4.6 Severovýchodní předhradí – disperzní pohřební areály	37
3.4.7 Severovýchodní předhradí – pohřebiště u druhého kostela	41
3.5 Stručné zhodnocení doposud známých funerálních areálů z Pohanska	44
4. JIŽNÍ PŘEDHRADÍ	46
4.1 Charakteristika geologicko-pedologické situace Jižního předhradí	46
4.1.1 Paleobotanický exkurz	47
4.2 Historie výzkumu Jižního předhradí	49
4.3 Metodika archeologického výzkumu a dokumentace	50
4.3.1 Metodika archeologického výzkumu	50
4.3.2 Dokumentace	52
5. HROBY Z JIŽNÍHO PŘEDHRADÍ	54
5.1 Charakteristika hrobových jam na Jižním předhradí	55
5.1.1 Tvar hrobových jam	55
5.1.2 Rozměry hrobových jam	55
5.1.3 Úprava hrobových jam	59
5.1.3.1 Primární dutý prostor v hrobech z Jižního předhradí	60
5.2 Orientace pohřbených jedinců na Jižním předhradí	66
5.3 Polohy pohřbených jedinců v hrobech	70
5.3.1 Poloha na zádech	70
5.3.2 Poloha na boku a skrčenci	72
5.3.3 Deponace na bříše	76
5.3.4 Prázdné hrobové jámy	79
5.4 Vícenásobné pohřby	81
5.4.1 Vícenásobné hroby v ostatních polohách hradiska Břeclav – Pohansko	86

5.5	Superpozice hrobů na Jižním předhradí	88
5.5.1	Kategorie: mladší sídlištní objekt porušuje starší hrob	88
5.5.2	Kategorie: mladší hrob porušuje starší sídlištní objekt	90
5.5.3	Kategorie: vzájemné superpozice hrobů	91
5.5.4	Problematika střídání aktivit v prostoru Jižního předhradí	92
5.6	Sídlištní objekty anebo prázdné hrobové jamy?	93
5.6.1	Hodnocení extrahovaných objektů	96
5.6.1.1	Objekt č. 38	96
5.6.1.2	Objekt č. 60	96
5.6.1.3	Objekt č. 161	96
5.6.1.4	Objekt č. 182	96
5.6.1.5	Objekt č. 286	96
5.6.1.6	Objekt č. 273	96
5.6.1.7	Objekt č. 274	97
5.6.1.8	Objekt č. 289	98
5.6.1.9	Objekt č. 290	98
5.6.1.10	Objekt č. 315	98
5.6.1.11	Objekt č. 332	99
5.6.1.12	Objekty č. 16, 18 a 19	99
5.6.1.13	Shrnutí	99
5.6.2	Statistické testování hrobů a objektů / hrobových jam?	100
5.6.2.1	Metodika	100
5.6.2.2	Statistická analýza	101
5.6.2.3	Závěr	103
5.7	Intencionální uložení koňského skeletu v objektu	103
5.7.1	Rituální uložení koně na Jižním předhradí	104
5.7.2	Rituální uložení koně v dalších polohách lokality	106
5.7.3	Interpretace jednotlivých nálezů koňských skeletů z Pohanska	107
6.	NÁLEZY HROBOVÉHO INVENTÁŘE	109
6.1	Šperky a ozdoby oděvu	109
6.1.1	Náušnice	109
6.1.1.1	Náušnice typu 7-1 podle Dostál 1966	109
6.1.1.2	Náušnice typu 7-2 a 7-3 podle Dostál 1966	110
6.1.1.3	Náušnice typu 7-9 podle Dostál 1966	111
6.1.1.4	Náušnice typu 7-11 podle Dostál 1966	112
6.1.1.5	Náušnice typu 7-16 podle Dostál 1966	112
6.1.1.6	Náušnice typu 7-17 podle Dostál 1966	112
6.1.1.7	Náušnice typu 7-19 podle Dostál 1966	113
6.1.2	Prsteny	114
6.1.3	Skleněné gombíky s kovovým ouškem	115
6.1.3.1	Skleněný valoun	117
6.1.4	Závěsky a náhrdelníky	118
6.1.4.1	Skleněné korálky	118
6.1.4.2	Kovové závěsky	123
6.1.4.3	Rolničky	124
6.2	Zbraně	125
6.2.1	Meč	125
6.2.2	Sekery	127
6.2.3	Kopí	128
6.3	Součásti jezdecké výstroje	129
6.3.1	Ostruhy	129
6.4	Součásti opaskových a řemínkových garnitur	132
6.4.1	Opaskové přezky a průvlečka	132

6.4.2	Podkolenní řemínky	134
6.4.3	Řemínky k upevnění ostruh	135
6.5	Nože a zavírací nože (břítvy)	135
6.5.1	Nůž	135
6.5.2	Zavírací nůž nebo břitva	138
6.6	Nástroje a předměty denní potřeby	139
6.6.1	Železný předmět s ozubeným ostřím	139
6.6.2	Přeslen	142
6.6.3	Ocílka	143
6.6.4	Křesací kameny (kamenná štípaná industrie)	144
6.6.5	Brousek	146
6.7	Kovové součásti kombinovaných artefaktů	147
6.7.	Vědro	147
6.8	Keramické nádoby	150
6.8.1	Nádoby z úrovně dna hrobové jámy	151
6.8.1.1	Technologie výroby, formování a výzdoba keramiky uložené v úrovni dna hrobové jámy	152
6.8.1.2	Značky na dnech	153
6.8.2	Nádoby v zásypu hrobové jámy	154
6.8.2.1	Technologie výroby, formování a výzdoba keramiky uložené v zásypu hrobové jámy	155
6.8.2.2	Značky na dnech	156
6.8.3	Shoda a rozdíly mezi oběma skupinami	156
6.8.4	Chronologie	157
7.	ANALÝZA HROBŮ POMOCÍ FORMALIZOVANÝCH METOD	159
7.1	Metodika	159
7.2	Analýza hlavních komponent hrobů z Jižního předhradí	160
7.2.1	Syntéza formálních struktur	160
7.2.2	Validace formálních vztahů	162
7.2.3	Interpretace výsledků analýzy hrobů z Jižního předhradí	164
7.3	Analýza hlavních komponent hrobů z Jižního předhradí a z Lesní školky	168
7.3.1	Syntéza formálních struktur	168
7.3.2	Validace formálních vztahů	169
7.3.3	Interpretace výsledků společné analýzy hrobů z Jižního předhradí a Lesní školky	172
8.	ANALÝZY HROBŮ POMOCÍ PŘÍRODOVĚDNÝCH METOD	177
8.1	Radiokarbonové datování hrobů z Jižního předhradí	177
8.1.1	Charakteristika vybraných hrobů	178
8.1.2	Použitá metodika	179
8.1.3	Výsledky radiokarbonového datování	182
8.2	Analýza stabilního izotopu stroncia	182
8.2.1	Materiál a metody	183
8.2.2	Výsledky izotopové stronciové analýzy	185
9.	POSTAVENÍ POHŘEBNÍCH AREÁLŮ Z JIŽNÍHO PŘEDHRADÍ V KONTEXTU SÍDELNÍ AGLOMERACE BŘECLAV – POHANSKO	188
9.1	Hroby s bojovnickou výzbrojí a jezdeckou výstrojí	192
9.2	Hroby s bojovnickou výzbrojí a jezdeckou výstrojí na ostatních zkoumaných plochách hradiska Břeclav – Pohansko	193
9.3	Jezdecká výstroj a bojovnická výzbroj v kontextu sídlištních nálezů při porovnání poloh Velmožský dvorec a Jižní předhradí	194
9.4	Jižní předhradí, jeho význam a charakter z hlediska výskytu součástí bojovnické výzbroje a jezdecké výstroje a tzv. bojovnických/jezdeckých hrobů	195
9.5	Závěr hodnocení pozice Jižního předhradí v rámci aglomerace Břeclav – Pohansko	197

10. JIŽNÍ PŘEDHRADÍ HRADISKA BŘECLAV – POHANSKO V ČASNĚ STŘEDOVĚKÉM KONTEXTU STŘEDNÍ EVROPY	198
11. VÝSLEDKY ANTROPOLOGICKÉ ANALÝZY KOSTERNÍHO MATERIÁLU Z JIŽNÍHO PŘEDHRADÍ	202
11.1 Stav zpracování antropologických osteologických nálezů na Pohansku	202
11.2 Populace pochovaná na Jižním předhradí	202
11.2.1 Metodika antropologického výzkumu	202
11.2.2 Pohlaví pochovaných na Jižním předhradí	205
11.2.2.1 Analýza aDNA: Určení pohlaví u kosterních pozůstatků dětí a neurčených koster z Jižního předhradí	205
11.2.3 Demografická struktura	228
11.2.3.1 Diskuse	233
11.2.3.2 Shrnutí	236
11.3 Paleopatologické změny	236
11.3.1 Nespecifické projevy biologického stresu	237
11.3.1.1 Cribra orbitalia a cribra cranii (porotická hyperostóza)	237
11.3.1.2 Hypoplazie zubní skloviny (HZS)	238
11.3.1.3 Biologický stres – shrnutí	240
11.3.2 Traumatické změny	242
11.3.2.1 Zlomeniny	243
11.3.2.2 Traumatický ohyb kostí	247
11.3.2.3 Sečné rány	247
11.3.2.4 Posttraumatická osifikace měkkých tkání	248
11.3.2.5 Amputace	249
11.3.2.6 Traumata – shrnutí	251
11.3.3 Arthrosis deformans (deformační artróza)	252
11.3.3.1 Artrotické změny na páteři	254
11.3.3.2 Artrotické změny velkých končetinových kloubů	257
11.3.3.3 Shrnutí	258
11.3.4 Vyhřeznutí meziobratlové ploténky (diskopatie)	260
11.3.4.1 Vyhřeznutí nucleus pulposus do těla obratle – Schmorlovy uzly	260
11.3.4.2 Ventrální a dorzální vyhřeznutí meziobratlové ploténky	261
11.3.4.3 Shrnutí diskopatie	262
11.3.5 Zánětlivé změny	263
11.3.5.1 Nespecifické zánětlivé změny	263
11.3.5.2 Specifické zánětlivé změny	267
11.3.6 Vrozené anomálie	269
11.3.6.1 Spina bifida	270
11.3.7 Nádorová onemocnění	270
11.3.7.1 Čočkovitý osteom	271
11.3.8 Změny na lamina interna lebečních kostí	271
11.3.9 Periostosis	274
11.3.10 Nejasné kazuistiky	275
11.3.11 Choroby zubů a alveolů	278
12. ZÁVĚR	283
12.1 Jižní předhradí hradiska Břeclav – Pohansko	283
12.2 Pohřební areály na Jižním předhradí hradiska Břeclav – Pohansko	283
12.3 Pohřební ritus na Jižním předhradí	283
12.4 Superpozice hrobů na Jižním předhradí	285
12.5 Postavení a charakter pohřebních areálů na Jižním předhradí v kontextu celé aglomerace	286
12.6 Jižní předhradí hradiska Břeclav – Pohansko jako sídlo vojenské hotovosti	287
12.7 Populace pochovaná na Jižním předhradí Břeclavi – Pohanska	288
12.7.1 Demografická struktura	288
12.7.2 Zdravotní stav populace, stresové faktory a zátěže na základě paleopatologického výzkumu	288
12.8 Jací byli lidé, kteří žili na jižním předhradí hradiska?	290

13. BŘECLAV – POHANSKO, JIŽNÍ PŘEDHRADÍ, KATALOG HROBŮ A NÁLEZŮ Z DISPERZNÍCH POHŘEBIŠŤ.....	291
13.1 Struktura katalogu.....	291
13.2 Popis hrobů – textový katalog	293
13.3 Popisky k tabulkám	427
Obrazové přílohy	441
14. MIKROSKOPICKÁ ANALÝZA PATOLOGICKY ZMĚNĚNÝCH KOSTÍ Z POHANSKA – JIŽNÍHO PŘEDHRADÍ (Jan Nováček).....	609
14.1 Úvod	609
14.2 Materiál a metoda.....	609
14.3 Výsledky a diskuze.....	610
14.4 Shrnutí	618
15. PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA	620
15.1 Odborné analytické posudky	620
15.2 Nálezové zprávy a terénní dokumentace.....	620
15.3 Edice a překlady.....	620
15.4 Literatura.....	620
15.5 Internetové elektronické zdroje.....	645
15.6 Technické manuály.....	645
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	646
SUMMARY.....	647